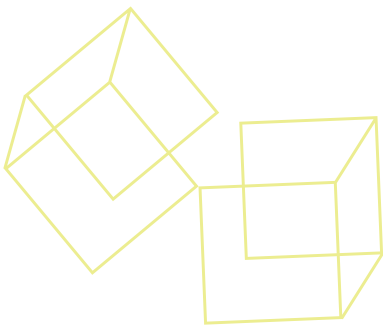

ALS BURGERS PROGRAMMEREN

METHODISCH KADER VOOR IEDEREEN
DIE WIL STARTEN MET
PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN

COLOFON

PERIODE PUBLICATIE

Juni 2022

EEN PUBLICATIE VAN

30CC, Buurtcentra Leuven, 't Lampeke, De Ruimtevaart en TRILL, met de steun van Demos en Cera

TEKST

An Van den Bergh en Christel Dusoleil

Met dank aan de partners van het Cera impulstraject CURATOREN-PROGRAMMA en de organisaties die deel uitmaakten van het lerend netwerk voor alle input en feedback.

Heb je een kapotte link ontdekt? Je doet er ons een groot plezier mee om dit te melden aan info@demos.be. We proberen de achterliggende informatie voor jou terug te vinden.

LAYOUT

Françoise Albertyn

FOTO'S

Celine Didden, UNCUT, Britt Wieringa, Tea Time Compagnie
Miniemeninstituut, Tea Time Compagnie Paridaens en PILOOOT

CONTACT EN MEER INFO

Demos

Saintelettesquare 19

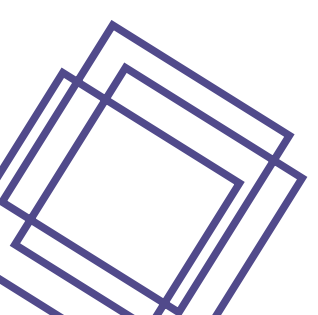
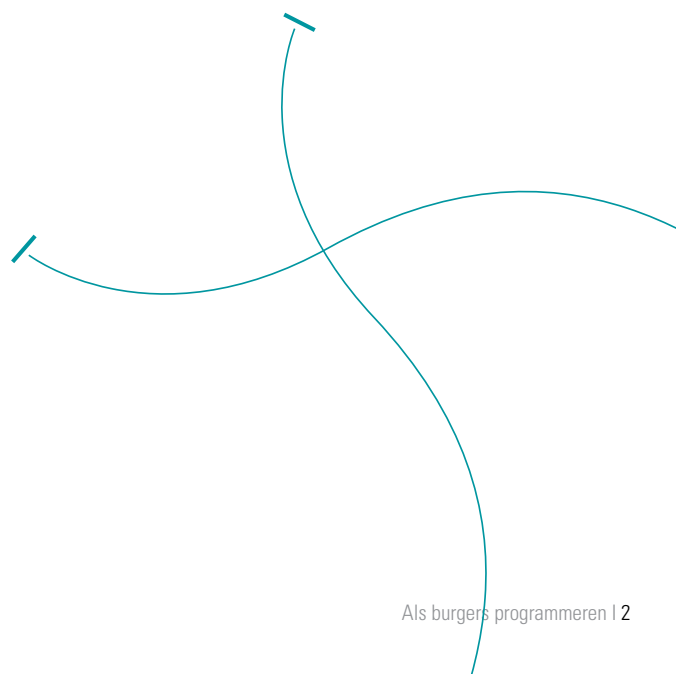
B – 1000 Brussel

T +32 (0)2 204 07 00

E info@demos.be

 www.facebook.com/demosvzw

 twitter.com/demosvzw

INLEIDING

foto: ADJA(c)Celine Didden

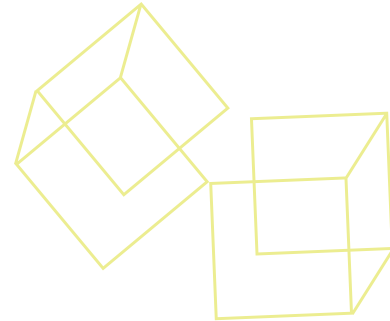
Dit methodisch kader is ontwikkeld tijdens het Cera impulstraject CURATORENPROGRAMMA van 30CC in samenwerking met TRILL, Buurtcentra Leuven, 't Lampeke, De Ruimtevaart, KU Leuven/UCLL – Culturele Studies, Miniemeninstituut, Paridaens en MIJNLeuven in de periode 2020-2022.

Het Curatorenprogramma gaat aan de slag met de noodzaak om de 'macht' van programmatoren door te geven en nieuwe perspectieven binnen te brengen in de programmatie van 30CC, het cultuurcentrum van Leuven. Dit doen ze door vier curatieve trajecten uit te bouwen met diverse doelgroepen en partners. De ambitie van dit traject is een model op maat te ontwikkelen rond participatief programmeren en deze manier van werken structureel in te bedden in het cultuurbeleid van een stad of gemeente.

Naast de ervaring die in dit traject is opgedaan, kwam een lerend netwerk samen van organisaties die hier ook mee bezig zijn. De deelnemers van dit lerend netwerk staan opgelijst achteraan in deze publicatie.

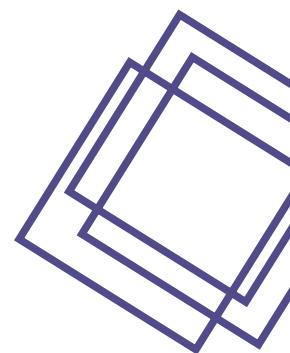
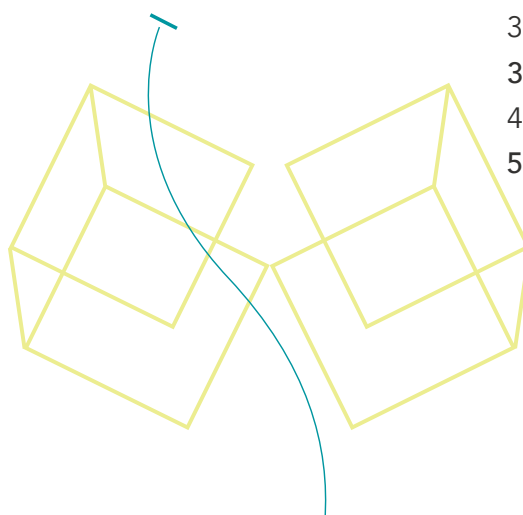
Deze publicatie ondersteunt iedereen die aan de slag wil gaan met participatief programmeren om zich te laten inspireren, voor te bereiden en keuzes te maken. In het eerste deel van deze publicatie schetsen we een kader en geven we tips en tricks vanuit de praktijk, zonder de intentie om volledig te zijn. In het tweede deel gaan we dieper in op de concrete ervaringen uit het Curatorenprogramma.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Een droom	6
Wat is participatief programmeren?	9
Waarom kiezen voor participatief programmeren?	11
Verskillende strategieën van participatief programmeren	14
Richtingwijzer bij keuzestress	17
Doelen en verwachtingen	18
Rekrutering van deelnemers	20
De samenwerking en rolverdeling	22
De deelnemer	23
Het cultuurhuis	23
De procesbegeleider	24
De sleutelfiguren	25
De kunstenaar(s)	26
De concrete aanpak	27
Het kader	27
De timing	28
De werkvormen	29
De groepsdynamiek	30
De kenniskloof	30
De Curatoren 30CC	33
Vier deelprogramma's	35
Partneroverleg	38
Handvest met 10 Tien intenties	39
Interview met Christel Dusoleil	40
Bronnen en bedanking	53

EEN DROOM

foto: UNCUT

EEN DROOM

Beeld je in...

Je woont in Leuven.

Je schrijft je eigen teksten. Je voelt dat er iets naar buiten moet. Je hebt iets te vertellen. Elke maand is er een open mic. Er zijn coaches die jou uitdagen en begeleiden om hieraan mee te doen. Je barst van de zenuwen. Je voelt dat je leeft.

Je studeert in Leuven. Samen met andere studenten kies je welke voorstellingen je wil zien in het cultuurcentrum. Je kan deze voorstellingen bekijken tegen een lage ticketprijs.

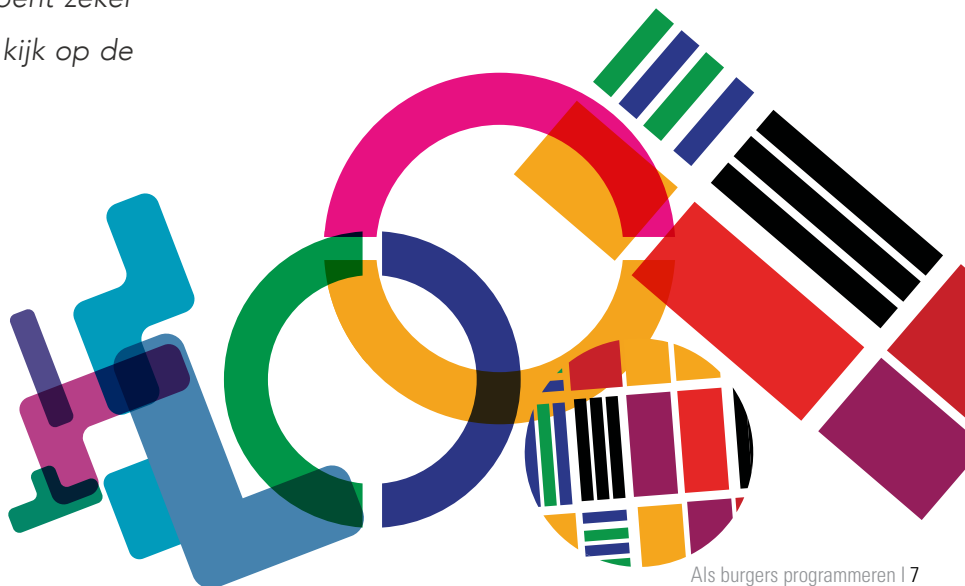
Je ligt soms wakker van wat er rondom je gebeurt, in je eigen leven, in de wereld. Als je op een berg zou staan, wat zou je dan willen roepen? Wat ligt je zo na aan het hart? Daarover spreek je met anderen. Je bent het eens en je bent het oneens. Je bent zeker van je zaak. Je krijgt een andere kijk op de

zaak. Je laat je stem horen op het podium. Samen steek je een avond in elkaar waar al die meningen mogen botsen. Je ontmoet nieuwe mensen die komen luisteren. Het gesprek gaat verder in de bar.

Je zit op de middelbare school. Met je klas ga je regelmatig naar optredens en tentoonstellingen. Je krijgt de kans om voor de eerste keer mee te spelen in een theatervoorstelling. Je gaat in gesprek met verschillende kunstenaars en beslist mee welke kunstenaar bij jou op school komt werken om er een kunstwerk achter te laten.

Cultuur is er voor alle Leuvenaars.

Wat begon als een project is uitgegroeid tot een manier van samenleven in een culturele democratie. De stad is de plek waar cultuur elke dag vorm krijgt. Cultuur vervormt de stad en verandert levens

1

**METHODISCH KADER
VOOR PARTICIPATIEF
PROGRAMMEREN**

WAT IS PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN

foto: UNCUT van Curator Majd Hanon_APRIL22(c) Britt Wieringa

WAT IS PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN?

We spreken over participatief programmeren wanneer burgers betrokken worden bij het proces van artistieke programmering. Als presentatieplek of festival geef je burgers zo de kans om je aanbod mee vorm te geven. Je werkt met burgers die misschien wel een grote passie hebben voor kunst en cultuur, maar geen deskundige hoeven te zijn. Je betreft daarbij bij voorkeur zoveel mogelijk diverse perspectieven. Enkele voorbeelden van participatief programmeren naast [De Curatoren](#) van 30cc zijn [Art for All](#) van Globe Aroma, [Troep](#) van cc Leopoldsburg, [Tweeklank](#) bij cc het SPOOR, [De Avonden](#) van kleinVerhaal, [Kraakcollectief](#) in Lier, de [Be-scene\(rs\)](#) van BUDA en [JEF filmfestival](#).

Participatief programmeren is niet hetzelfde als het werken met gastprogrammators of -curatoren. Kunst- of cultuurhuizen gaan in dat geval naast hun interne programmatische team op zoek naar andere stemmen die het programma uitdagen of voeden vanuit bepaalde niches. Zo geeft De Zomer van

Antwerpen de programmering van de Zomerfabriek in handen van sleutelfiguren uit nieuwstedelijke circuits, werkt de Handelsbeurs voor het festival Istanbul Express met de Turkse Gentenaar Atilla Bakiroglu en voor Soirée Harira met Jamila Channouf en laat Kunstencentrum VIERNULVIJER elk seizoen andere gastcuratoren een focusprogramma samenstellen rond één of meerdere thema's.

WAAROM KIEZEN VOOR PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN

foto: Tea Time Compagnie_Miniemeninstituut

WAAROM KIEZEN VOOR PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN?

Onze grondwet erkent participatie aan cultuur als een grondrecht voor alle burgers. De manier waarop die participatie vorm krijgt, kan nogal verschillen. Kunnen meedoen (deelnemen) is niet hetzelfde als meebeslissen en eigenaar zijn (deelhebben). In deze publicatie laten we ons leiden door het discours van culturele democratie, waarbij burgers mede-eigenaar zijn van cultuur. We erkennen daarbij dat er in onze samenleving vele culturele tradities en praktijken naast elkaar bestaan en gelijkwaardig zijn. Iedereen is deel van het culturele leven en kan er vrij aan deelnemen. Om dit te kunnen garanderen is een zekere democratische controle noodzakelijk. Door participatief te programmeren, verhoog je de kans dat diverse culturele praktijken en referentiekaders aan bod komen. Wil je meer weten over culturele democratie? Lees dan de paragraaf hieronder of deze [publicatie](#) van Arts Council England.

De publicatie [Breaking the Fourth Wall](#) omschrijft vier verschillende invullingen die het politiek discours rond participatie kleuren: (1) excellentie, (2) democratisering van cultuur, (3) creatieve economie en (4) culturele democratie. Een discours dat excellentie

centraal stelt, gaat uit van een verticaal model. Een selecte groep deskundigen bepaalt wat uitmuntende cultuur is, zonder dat toeschouwers hier zeggenschap in krijgen. Participatie komt neer op volgerschap en men ligt er niet zo wakker van wie volgt of niet volgt. Een discours van democratisering wil dan weer een zo breed mogelijke toegang tot cultuur garanderen. Participatie staat gelijk aan zoveel mogelijk mensen laten deelnemen aan cultuur. Het aanbod zelf en wie dit heeft vorm gegeven, wordt daarbij weinig of niet in vraag gesteld. Een derde discours rond participatie is dat van creatieve economie. Iedereen kan en mag online en offline cultuur produceren. Wat telt is het succes van een product of cultureel ondernemer, vertaald in het aantal consumenten of de economische waarde. Het vierde discours, dat van culturele democratie, neemt de gelijkwaardigheid van culturen als uitgangspunt. Dit discours sluit aan bij de UNESCO-conventie inzake culturele diversiteit. Deze visie op cultuurparticipatie erkent een grote variëteit aan culturele praktijken en geeft burgers eigenaarschap en beslissingsmacht over hoe zij cultuur willen maken en ervaren. Je zou kunnen zeggen dat participatief programmeren lijnrecht staat tegenover een discours van elitaire kunst en excellentie.

“Wie overtuigt is dat kunst enkel in handen ligt van experts of een elite zal zich moeilijk kunnen verzoenen met het idee dat burgers zelf de programmatie van een cultuurhuis in handen nemen.”

Motieven voor participatief programmeren vind je wel terug bij de drie andere discours. Sommige cultuurhuizen hopen via participatief programmeren een publiek te betrekken dat ze doorgaans moeilijker naar hun zaal krijgen. Ook zetten cultuurhuizen erop in omdat ze het gevoel hebben dat er een missing link is tussen hun aanbod en publiek. Ze willen meer verbinding maken tussen de verhalen die op het podium verteld worden en datgene wat leeft in hun stad of gemeente. Of ze hebben het gevoel dat er vandaag zoveel culturele referentiekaders en praktijken zijn dat die onmogelijk te vangen zijn door één professional of programmator. Of

ze zien dat hun publiek steeds minder de populatie van hun stad of gemeente weerspiegelt. Burgers kunnen perspectieven en netwerken binnenbrengen die nog te weinig in het cultuurhuis aanwezig zijn en het canon verbreden. Zo willen cultuurhuizen relevant blijven in onze superdiverse samenleving en het draagvlak voor de kunsten verhogen.

VERSCHILLENDE STRATEGIEËN VAN PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN

foto: Tea Time Compagnie met de curatoren van het Paridaens /© 30CC

VERSCHILLENDE STRATEGIEËN VAN PARTICIPATIEF PROGRAMMEREN

Er valt nog veel terrein te winnen op vlak van participatief programmeren in Vlaanderen en Brussel. Bij de start van het Curatorenprogramma leek het vooral pionierswerk met weinig kennis en expertise om op terug te vallen. Gaandeweg leerden we verschillende praktijken kennen die hier ook mee bezig zijn en volop experimenteren. We ontdekten dat er grosso modo drie verschillende strategieën van participatief programmeren zijn, die aansluiten bij het [participatiecontinuüm](#) van Dēmos.

1. **INSPRAAK GEVEN: DE BURGER ALS OPDRACHTGEVER.** Burgers geven - vanuit hun eigen dromen en verlangens - opdracht aan deskundigen om een geschikt aanbod of programma samen te stellen. Burgers stellen bv een thema of boodschap voor waar deskundigen dan een programma rond samenstellen of waarmee een specifieke kunstenaar aan de slag kan. Inspraak geven gebeurt ook wanneer programmatoren

een voorselectie maken waaruit burgers dan kunnen kiezen. In deze processen krijgt iedere partner een gedefinieerde rol. Deze strategie wordt bijvoorbeeld in de beeldende kunst al langer ingezet door [De Nieuwe Opdrachtgevers](#). In het CURATORENPROGRAMMA wordt deze strategie ook gebruikt als startpunt bij de buurtwerkingen, dankzij de expertise van bemiddelaar Christel Dusoleil. Bij [JEF](#) filmfestival stelt een programmator van JEF een longlist van jeugdfilms samen waaruit een groep jonge programmatoren tussen 12 en 16 jaar vijf films selecteert.

2. **CO-CREËREN: DE BURGER ALS CO-PROGRAMMATOR, CO-CURATOR OF CO-ORGANISATOR.** Burgers bepalen samen met deskundigen wat er op het artistieke programma komt. Er is sprake van een wisselwerking. De rol van een bemiddelaar of procesbegeleider is hierbij cruciaal. Deze strategie vinden we in het CURATORENPROGRAMMA terug bij het werken met de buurtwerkingen en de scholen. In beide trajecten is er sprake van een intensief, langdurig proces,

waarbij deelnemers zowel input krijgen als geven, ideeën worden teruggekoppeld en er stap voor stap samen aan een cultureel programma gebouwd wordt.

3. **EIGENAARSCHAP: DE BURGER ALS PROGRAMMATOR, CURATOR OF ORGANISATOR.** In deze strategie van participatief programmeren krijgen burgers carte blanche. Er is geen bemiddelaar of deze rol beperkt zich tot het faciliteren of praktisch ondersteunen van de uitvoering. Deze strategie leunt sterk aan bij het werken met gastprogrammatoren. Zo zijn er veel kunst- en cultuurhuizen die bepaalde kunstenaars of collectieven laten programmeren. Het verschil hier is dat het gaat om burgers die nog weinig of geen ervaring hebben met programmeren en geen professionele scholing in de kunsten hebben. Deze strategie wordt in het CURATOREN-PROGRAMMA ingezet met studenten van KULeuven, die een grote mate van autonomie hebben. Ook TRILL werkt op deze manier samen met 30CC, door Leuvense jongeren te begeleiden om

zelf curator te zijn van open mic events onder de noemer UNCUT. Adinda Vanderzande van TRILL: "Ik stel vast dat de jongeren met wie ik werk eerder organisatoren dan makers volgen en in de eerste plaats willen timmeren aan hun eigen parcours. Onze jongeren willen geen kruimels, maar a seat at the table."

**RICHTINGWIJZER
BIJ
KEUZESTRESS**

foto: UNCUT van Curator Majd Hanon (c) Britt Wleringa

RICHTINGWIJZER BIJ KEUZESTRESS

Als je als cultuurhuis overweegt om je programmatie in handen van burgers te leggen, zijn er heel wat keuzes die je moet maken. Help, keuzestress! We zetten je graag op weg met deze richtingwijzer.

DE DOELLEN EN VERWACHTINGEN

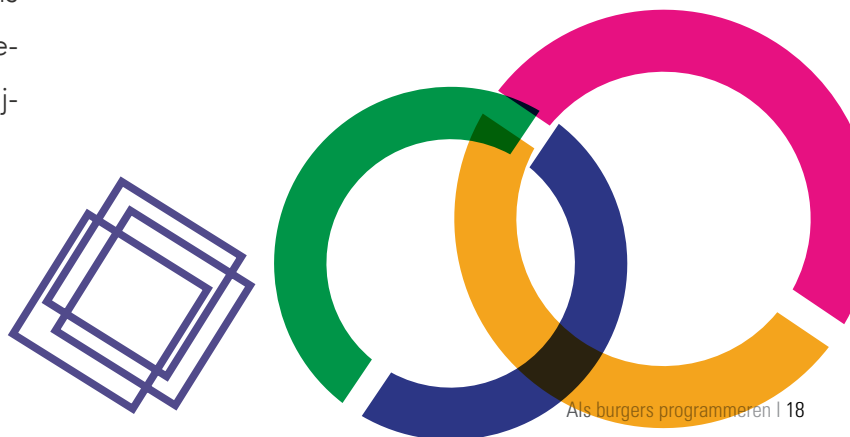
Begin met een stevige introspectie. Stel jezelf volgende vragen en wees voldoende kritisch. Waarom wil je participatief programmeren? Wie wil dit nóg binnen je team? Wie heeft er bezwaren? Wat zal er veranderen wanneer je dit effectief gaat doen? Wat houdt je tegen? Waar ben je bang voor? Is er ruimte en draagvlak om de dingen anders aan te pakken?

“Participatief programmeren kan de ‘gewone’ gang van zaken serieus op zijn kop zetten”

Krijgt de doelgroep die je wil betrekken echt de ruimte om mee te beslissen? Mogelijks is niet iedereen blij met wat er gaat veranderen. Hoe gaat jouw organisatie met dergelij-

ke veranderingen om? Heb je hier een mandaat voor? Wees ook kritisch voor jezelf en je collega's en bevrage elkaar op mogelijke vooronderstellingen die je hebt over participatief programmeren of over de doelgroep waarmee je wil werken. Hoeveel tijd kan of wil je vrijmaken? En ga je er projectmatig mee aan de slag of is er van in het begin het engagement om deze manier van werken ook structureel in te bedden in de organisatie?

Veerle Van Schoelant van 30 CC beaamt dat het interne draagvlak voor het CURATORENPROGRAMMA er niet vanzelf is gekomen: “Op het artistiek team worden er best wel kritische vragen gesteld. Zo leefde de veronderstelling dat de deelnemers zouden uitkomen op een type van voorstellingen dat wij minder in ons verhaal of profiel passen. We hebben samen beslist om hen toch hun ding te laten doen, maar ik geef toe dat er enige zenuwachtigheid over bestond.”

Zodra je intern een mandaat hebt, start je best zo snel mogelijk met het betrekken en bevragen van burgers. Neem voldoende tijd om te luisteren naar de doelgroep die je wil laten programmeren en de partners waarmee je wil werken om hen te bereiken. Wat zit er voor hen in? Wat kan participatief programmeren voor hen betekenen? Zo kom je uit bij hun motivatie en drive. Die motivatie en drive hoort het startpunt te zijn van jouw traject en is de basis om een concreet kader op te bouwen. Maak niet de klassieke fout om pas naar je doelgroep te stappen wanneer het kader en de aanpak al helemaal vastliggen.

“Maak niet de klassieke fout om pas naar je doelgroep te stappen wanneer het kader en de aanpak al helemaal vastliggen.”

De [concertwerking in Harelbeke](#) is er gekomen op vraag van jongeren. Enkele twintigers gaven aan dat er niks voor hen was. Ze waren net op de leeftijd dat ze het jeugdhuis wat ontgroeid waren. Joachim Decoutere van CC het SPOOR: “Ik vind het belangrijk om te starten vanuit

een win-win situatie. Er was een duidelijke motivatie bij de doelgroep die wij met het cultuurcentrum moeilijk konden bereiken. Daar lag een kans om een gedragen aanbod te ontwikkelen en jongeren de mogelijkheid te bieden competenties en ervaring op te bouwen. Voor ons cultuurcentrum is die betrokkenheid van jongeren geweldig.”

Deze fase van het afstemmen van doelen en verwachtingen eindigt eigenlijk niet. Je zal merken dat je regelmatig opnieuw tijd moet maken om te kijken of alle neuzen nog in dezelfde richting staan en of wat je doet nog tegemoet komt aan wat elke partij eruit wil halen. Maak op tijd de nodige ruimte om samen met alle betrokkenen de visie en het kader weer scherp te stellen.

“Maak op tijd de nodige ruimte om samen met alle betrokkenen de visie en het kader weer scherp te stellen.”

Karo Guetens, participatiemedewerker bij [JEF](#), vertelt hoe participatie van kinderen en jongeren één van de strategische doelstellingen is van de jeugdfilmorganisatie. Kinderen programmeren zelf de jeugdfilms bij JEF

filmfestival. Karo werkt hard aan de verdere integratie van deze ambitie in de hele werking: "We gaan binnenkort de aanpak met de jonge programmatoren ook toepassen voor 16+ers en willen kinderen en jongeren ook betrekken bij ons aankoopbeleid. Binnen het landschap van de audiovisuele kunsten voelt die doorgedreven participatieve aanpak soms nog als pionierswerk. De functie die ik nu heb, is uniek en zegt veel over hoe het bestuur en het beleidsteam van onze organisatie ernaar kijkt. Als je serieus aan de slag wil met participatie, moet je eerst werken op het beleid in die organisatie."

Tip uit de praktijk:

Zit regelmatig samen met alle partners en betrokkenen en maak tijd voor reflectie en discussie. Ga bijvoorbeeld eens per twee zitten en stel elkaar de volgende vraag: 'Wat doe je precies als je burgers betreft bij het programmeren? Waarom vind je dat belangrijk?'. Blijf doorvragen. Zo komen bepaalde onderliggende waarden naar boven. Deel en bespreek die met elkaar.

DE REKRUTERING VAN DEELNEMERS

Dankzij het lerend netwerk van het Curatorenprogramma maakten we kennis met verschillende andere praktijken die parti-

cipatief programmeren. De verscheidenheid in aanpak op vlak van rekrutering is groot. De insteek kan heel verschillend zijn, afhankelijk van de doelstellingen.

In veel gevallen gebeurt rekrutering vanuit de eigen werking of vanuit de band die burgers al hebben met een organisatie. Zo waren veel jonge programmatoren van JEF filmfestival eerder al lid van de kinderjury van JEF. Bij BUDA in Kortrijk is de werking van de B-scene(r)s sterk gelinkt aan hun werkplek, waar kunstenaars in residentie nieuwe voorstellingen maken. Een aantal van de deelnemers tussen 16 en 72 jaar zijn al actief als vrijwilliger en werden in het verleden reeds uitgenodigd door kunstenaars om naar toonmomenten te kijken en feedback te geven. Motivatie en ervaring rond podiumkunsten is al aanwezig bij de doelgroep.

Voor [cc Leopoldsburg](#) zijn jongeren een belangrijke doelgroep. Maar het is niet evident om hen in het cultuurcentrum te krijgen. Toch laat het team van cc Leopoldsburg die ambitie niet los. Evi Lommers: "Onze visie is: als je iets voor jongeren wil doen, moet je dat door jongeren laten doen. Wij hebben infrastructuur en knowhow op

artistiek vlak, maar we missen de raakvlakken met de leefwereld van jongeren. Je moet dat erkennen en een stap terug kunnen zetten. Zo kan je elkaar versterken. Jongeren bereiken doe je via andere jongeren.”

“Rekrutering vanuit de eigen werking kan leiden tot een homogene groep deelnemers. Terwijl representativiteit net een belangrijke uitdaging is voor veel cultuurhuizen.”

Participatief programmeren is soms een (poging tot) antwoord op de vaststelling dat bepaalde groepen niet of te weinig bereikt worden. Veel cultuurwerkers geven aan dat ze net die groepen willen bereiken die nog weinig of geen band hebben met hun organisatie of met de kunsten in het algemeen. Het is dan een interessante piste om deze groepen die je nog niet bereikt op te lijsten en op zoek te gaan naar sleutelfiguren en intermediaire organisaties die de toegang tot deze groepen kunnen vergemakkelijken. Daarin moet je keuzes maken, want je kan niet met iedereen werken. Er zijn valkuilen verbonden aan het samenwerken met sleutelfiguren om bepaalde doelgroepen te bereiken. De meest gehoorde valkuil is dat zij het gevoel kunnen

krijgen gebruikt te worden, met onvoldoende return on investment voor hen. Dat leidt soms tot een stopzetting van de samenwerking vanuit frustratie. Samenwerking houdt in dat je luistert naar elkaars agenda en die respecteert. Maak tijd voor kennismaking en overleg. Bevraag wat de meerwaarde en motivatie van partners is voor de samenwerking en verlies die niet uit het oog. Geef ook perspectief op langdurige samenwerking zodat het voor sleutelfiguren en organisaties de moeite waard is om er tijd in te steken.

Karo Guetens van JEF merkte dat er meer nodig is dan het gericht aanspreken van jeugdwerkers en leerkrachten en startte een zijtraject om nog meer de superdiverse realiteit van Antwerpen weerspiegeld te zien in hun programmatorengroep. Karo: “We geven workshops in jeugdorganisaties om kinderen te bevragen in buurten die we nog niet kennen. Er zijn kinderen die nog nooit van Borgerhout naar het Zuid zijn geweest, dus als er enkelen van hen eens naar ons festival komen, zou ik dat al fantastisch vinden. Mijn doel op lange termijn is wel dat het niet bij twee aparte trajecten blijft, maar dat er meer diversiteit in de huidige groep komt. Daarnaast willen we ook onze structuren aanpassen. Want door meer en meer diverse jongeren te bereiken, beseffen we dat het kader van waaruit we denken en

werken drempels opwerpt. Zo verwachten we dat jongeren ons vinden, zich makkelijk kunnen verplaatsen, internet hebben en dat hun ouders betrokken zijn. Dat is allesbehalve evident voor een grote groep jongeren. We staan er als organisatie voor open om die dingen te onderzoeken en in vraag te stellen.”

Veel organisaties worstelen met het spanningsveld tussen doelgroepspecifiek en inclusief werken. Ze merken dat sommige mensen zich fijner voelen binnen een groep gelijkgestemden. Tegelijk wil niemand stigmatiseren of mensen opsluiten in een hokje. Om daaraan voorbij te geraken, kan het een goed idee zijn om met een specifieke groep te werken maar ook bruggen te bouwen naar andere groepen of projecten. Gemengde groepen kunnen elkaar net inspireren. En zoals steeds: bevrage deelnemers zelf over dit spanningsveld. Wat vinden zij ervan en wat willen ze anders?

Tip uit de praktijk:

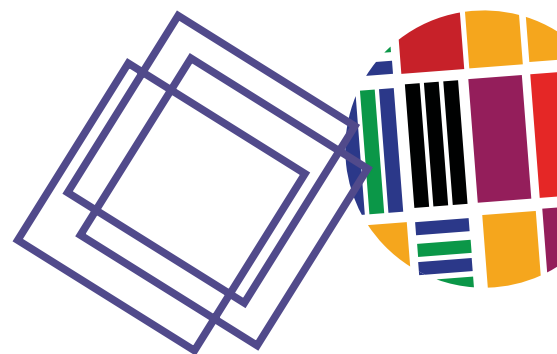
Durf gericht een bepaalde doelgroep aan te spreken en pas je communicatie aan. Vertrek vanuit de eigen motivatie van je doelgroep. Let wel op met het idee dat de deelnemers in de groep van programmatoeren representatief moeten zijn voor ‘hun’ achterban.

DE SAMENWERKING EN ROLVERDELING

Participatief programmeren is altijd een vorm van samenwerking. Iedereen die betrokken is, heeft een bepaalde rol en zet afhankelijk van goesting en ervaring een specifieke expertise in. Dit is niet onbelangrijk. Soms worden partners onderschat of wordt expertise te weinig of verkeerd ingezet. Het kan voor sommige betrokkenen ook onduidelijk zijn wat hun rol of meerwaarde in het samenwerkingsverband precies is. Door tijd te maken voor kennismaking en overleg leer je ieders expertise kennen en kan je rollen afbakenen.

“Durf alle betrokkenen een duidelijke rol geven, vanuit hun expertise en motivatie”

Zo krijg je het beste resultaat en kan iedereen schitteren. Door samenwerking leren alle betrokkenen ook van elkaar. Hieronder lichten we de rollen toe die we het vaakst zien terugkomen bij participatief programmeren.

DE DEELNEMER

Deelnemers engageren zich om gedurende een aantal bijeenkomsten samen te komen en vorm te geven aan een cultureel programma. Afhankelijk van de gekozen strategie gebeurt dat op verschillende manieren: feedback geven op of keuzes maken uit een voorselectie, ideeën geven voor een thema, voorstellen aanbrenge(n) of volledig zelf kiezen en beslissen. Bij het vormgeven van een programma moet vaak rekening gehouden worden met een aantal zaken, zoals de visie van het huis waarvoor men gaat programmeren, het budget en de beschikbare ruimtes.

De eigen leefwereld is de leidraad, maar van deelnemers wordt meestal gevraagd met open blik op ontdekking te gaan en zich ook in te leven in anderen of de eigen grenzen te verleggen. Deelnemers kunnen ook (mee) zorg dragen voor toeleiding en werving van publiek en voor de publiekswerking bij de gekozen producties, maar dit is niet altijd het geval.

“Laat deelnemers in de mate van het mogelijk zelf hun engagement kiezen en bepalen.”

Laat deelnemers in de mate van het mogelijk zelf hun engagement kiezen en bepalen. Zorg ook dat dit uitgesproken wordt en duidelijk is voor anderen. Verduidelijk van in het begin of er een vergoeding of andere voordelen tegenover dit engagement staan.

Karo Guetens van [JEE](#): *“Kinderen en jongeren kunnen bij ons binnenstappen en krijgen verschillende mogelijkheden aangereikt. Mee kunnen beslissen lijkt het summum, maar soms willen kinderen en jongeren gewoon een ticketje scannen of hun stem eens laten horen. Wij zien participatie als een balenbad: je kan in ons aanbod springen, zo veel of zo weinig ballen vastnemen als je zelf wilt en er weer uitstappen wanneer je zin hebt.”*

HET CULTUURHUIS

In de meeste gevallen is een kunst- of cultuurhuis de initiator van participatief programmeren. Dit huis beslist om ermee van start te gaan, zorgt voor de nodige middelen en omkadering en behoudt de eindverantwoordelijkheid. In het cultuurhuis is heel wat expertise en een arsenaal aan praktische mogelijkheden aanwezig, die maximaal kan worden ingezet.

“In het cultuurhuis is heel wat expertise en een arsenaal aan praktische mogelijkheden aanwezig, die maximaal kan worden ingezet”

Het cultuurhuis is in veel gevallen de spil van het project. Duidelijk, regelmatig en ook informeel communiceren met alle betrokkenen is dan ook één van de belangrijkste rollen die het cultuurhuis opneemt. Het gaat dan niet alleen om de communicatie met alle betrokkenen over timing, verwachtingen en afspraken, maar ook om het creëren van een intern draagvlak binnen de eigen organisatie. Het cultuurhuis zal ook een goede balans moeten vinden tussen het bieden van duidelijkheid en een vaste structuur enerzijds en voldoende flexibiliteit en durven loslaten anderzijds.

DE PROCESBEGELEIDER

Participatief programmeren is proceswerk en dus is een goede procesbegeleider onmisbaar. Je hebt iemand nodig die ontmoetingen organiseert en begeleidt, verslag neemt en de nodige informatie doorspeelt aan alle betrokkenen. De rol van een pro-

cesbegeleider is afhankelijk van de gekozen strategie. Is de burger opdrachtgever dan is het handig dat de procesbegeleider kennis heeft van het kunstenveld en het actuele aanbod. Zoeken deelnemers bijvoorbeeld voorstellingen rond een bepaald thema, dan is het handig dat de procesbegeleider op maat enkele voorstellen kan doen. Dit hoeft echter niet het geval te zijn wanneer nauw wordt samengewerkt met professionele programmatoren. De procesbegeleider kan dan meer de rol van bemiddelaar opnemen, die bewaakt dat deelnemers echt een stem krijgen.

An-Sofie Gysemans nam de volledige begeleiding van het [Kraakcollectief](#) in het Liers Cultuurcentrum op zich. Maar ze laat de jongeren ook hun ding doen. Zo gaat ze bijvoorbeeld niet altijd mee op prospectie. An-Sofie: “Ik zie mijn rol als het voortdurend gooien van visjes. Als de jongeren een visje willen vangen, prima. Maar als ze geen tijd of interesse hebben, is dat ook goed. Ik volg wel hun persoonlijke ontwikkeling. Het moeten niet allemaal programmatoren worden. Even goed zijn er jongeren die ontdekken dat ze graag evenementen organiseren.”

“Ongeacht het profiel of de insteek van de procesbegeleider is het altijd de prioriteit van de procesbegeleider om ervoor te zorgen dat vanuit een gelijkwaardig groepsproces een sterk cultureel programma ontstaat, met oog voor de inbreng en persoonlijke ontwikkeling van elke deelnemer.”

Wanneer burgers volledig autonoom gaan cureren, programmeren of organiseren kan de rol van een procesbegeleider overbodig zijn of beperkt blijven tot die van coach of facilitator, op vraag van deelnemers.

Een procesbegeleider kan iemand van binnen of buiten het cultuurhuis zijn. Ook (ex-) deelnemers kunnen de rol van procesbegeleider op zich nemen. Zo wordt de participatiemedewerker van [JEF](#) bijgestaan door twee oudere jongeren, die de begeleiding van de groep jonge programmatoren op zich nemen. Deze aanpak kadert in de [educatieve visie](#) van JEF waarin peer-to-peer leren en authentieke kunsteducatie centraal staan.

Het voordeel van een neutrale of externe procesbegeleider is dat die als tussenschakel makkelijker verschillende leefwerelden met elkaar kan verbinden. Dat kan interessant zijn wanneer er een grote kloof is tussen de deelnemers en het cultuurhuis. Het voordeel van een procesbegeleider die in het cultuurhuis werkt, zoals een programmator of participatiemedewerker, is dat de communicatie vaak vlotter verloopt en het participatief programmeren makkelijker duurzaam ingebed raakt in het cultuurhuis omdat het interne draagvlak groter is.

DE SLEUTELFIGUREN

Sleutelfiguren kunnen individuen of organisaties zijn die de schakel vormen tussen het cultuurhuis en de deelnemer(s). Zij zijn misschien niet onmisbaar wanneer je als cultuurhuis participatief wil programmeren, maar in de praktijk merken we toch dat het bijna niet zonder hen kan wanneer je een diverse groep deelnemers wil betrekken. Hun rol is het gericht uitnodigen en toelieden van potentiële deelnemers. Verdere ondersteuning en aanmoediging tijdens het hele proces blijft meestal noodzakelijk.

Sleutelfiguren betrek je dus best bij het gehele proces en hoor of zie je regelmatig. Zij kunnen vanuit hun nabijheid met deelnemers signalen doorgeven die je anders misschien mist.

“Sleutelfiguren betrek je dus best bij het gehele proces en hoor of zie je regelmatig. Zij kunnen vanuit hun nabijheid met deelnemers signalen doorgeven die je anders misschien mist.”

Ze kunnen bewaken dat deelnemers echt een stem krijgen en indien nodig bemiddelen bij conflicten. Sleutelfiguren zetten hun eigen communicatiekanalen in om de samenwerking en de gekozen producties in de kijker te zetten bij hun achterban. Door de contacten ontstaat er een vertrouwensband of een duurzaam gesprek waarbij het - in een ideaal scenario - makkelijker wordt om te spreken over structurele manieren van samenwerking, ingebed in de respectievelijke werkingen.

Tip uit de praktijk:

Zorg dat er voor elke betrokken organisatie een duidelijke contactpersoon aangesteld is die voldoende tijd heeft om het hele proces van participatief programmeren op te

volgen. Zowel formele als informele communicatie tussen de verschillende contactpersonen is nodig. Ga regelmatig eens bij elkaar langs voor een koffie en zorg dat je aanwezig bent op belangrijke activiteiten. Voor het meer formele partneroverleg kan je een vergaderkalender opstellen voor het hele werkjaar, zodat je niet elke keer moet zoeken naar een datum. Check regelmatig of ieders rol nog duidelijk is voor iedereen. Bespreek [ambities en behoeften](#). Stel een intentieverklaring op met werkprincipes die het samenwerken tussen alle betrokkenen makkelijker maakt.

DE KUNSTENAAR(S)

“Een belangrijke partij die soms vergeten wordt bij participatief programmeren is de kunstenaar.”

Dit is jammer, want kunstenaars kunnen perfect betrokken worden bij de dialoog met burgers op een manier die voor alle partijen een meerwaarde is. Kunstencentrum BUDA zet sterk in op de ontmoeting van de [B-sceners](#) en kunstenaars. Ze gebruiken daarvoor de Das Arts feedback methode.

Tip uit de praktijk:

De [DAS Arts feedback methode](#), ontwikkeld door DAS Theatre in Amsterdam, sti-

muleert het geven en ontvangen van feedback in een collectieve setting. De methode laat toe dat verschillende visies op een werk verwoord en uitgewisseld kunnen worden binnen één sessie. Naast de kunstenaar en een feedbackgroep is er een moderator nodig, die het gesprek begeleidt. Het gesprek verloopt vrij gestructureerd. Na een inleiding en presentatie van werk krijgt de feedbackgroep het woord via een bepaalde format naar keuze. Zo wisselen deelnemers per twee hun ervaringen uit, delen ze hun commentaar in een persoonlijke brief of zegt iedereen in 1 zin wat voor hen werkte.

DE CONCRETE AANPAK

Veel cultuurwerkers hebben heel concrete vragen rond participatief programmeren. Hoe verloopt dat precies? Hoe pak je het concreet aan? We staan hier stil bij vier aspecten die altijd deel uitmaken van een methode rond participatief programmeren: het kader, de timing, de gebruikte werkvormen en de groepsdynamiek.

HET KADER

Een uitdaging in de procesbegeleiding is het zoeken naar de juiste balans tussen enerzijds het bieden van vrijheid en flexibiliteit en anderzijds het garanderen van structuur en veiligheid. Elk proces heeft nood aan een duidelijk maar flexibel kader. Als

alles kan en mag, kan dat best intimiderend en soms ook verlamdend werken.

“Idealiter biedt je een vast kader, maar met een losse vorm.”

Vermijd krappe deadlines. Wees erop voorbereid dat er onverwachte vragen zullen komen en probeer daaraan tegemoette komen. En durf als begeleider de groep met de tijd meer los te laten en zelfstandigheid te geven.

Bij [JEF filmfestival](#) blijven ze voorlopig bij hun keuze om te werken met een longlist waaruit jongeren dan een keuze maken. Bij [De Avonden](#) van kleinVerhaal in Oostende stelden deelnemers die longlist zelf samen. Coördinator Hans Dewitte: “Als een voorstel voldoende draagvlak vond, kwam het in onze catalogus. Muziekgroepen bundelden we vaak in een mix van meer tot minder professioneel op eenzelfde avond, zodat er evenwicht in de programmering zat. Je mag vertrouwen op de meerstemmigheid en de filter van de groep. Als je met een heel diverse groep mensen programmeert en pas iets kiest als het voldoende draagvlak heeft, krijg je ook een divers en kwalitatief programma”.

“Je mag vertrouwen op de meerstemmigheid en de filter van de groep. Als je met een heel diverse groep mensen programmeert en pas iets kiest als het voldoende draagvlak heeft, krijg je ook een divers en kwalitatief programma.”

DE TIMING

Veel procesbegeleiders worstelen met de timing van het participatieve proces. De meeste cultuurhuizen denken en werken in seizoenen, die meestal in de lente van het voorafgaande seizoen volledig gepland en vastgelegd worden. Voor deelnemers is dit geen ideaal scenario. Je moet iets programmeren dat ten vroegste zes maanden en in vele gevallen pas een jaar later effectief voor een publiek zal staan. Zeker voor jongeren ligt die horizon (te) ver weg. Wil je de deelnemers ook betrekken bij de omkadering of publiekswerking van een voorstelling dan is dat al helemaal een uitdaging. Het kan ideaal lijken dat dezelfde groep die het programma koos ook het seizoen erop nog betrokken blijft, maar niet iedereen wil zich voor zo'n lange termijn engageren. Tegelijk wil je ook de mogelijkheid blijven bieden voor nieuwe instroom. Christel Dusoleil van

30CC wil vanaf 2022-2023 werken met twee groepen curatoren, die een proces van twee jaar aangaan dat elkaar afwisselt. In het eerste jaar kiest de eerste groep voorstellingen en in het tweede jaar houden zij zich bezig met de publiekswerking van de gekozen voorstellingen. In datzelfde jaar komt er een tweede groep bij die voorstellingen programmeert voor het seizoen daarop, enzovoort.

Om de tijdsspanne in te korten, kan je participatief programmeren toepassen op een bepaald festival of een afgebakende periode in het jaar. De programmatiegroep van Globe Aroma werkt met [Art for All](#) zeer kort op de bal. Zij stellen de laatste maand van de maand een programma samen waaruit de community van Globe Aroma een week later voorstellingen of concerten kan kiezen die de maand erop al doorgaan. Het werken met een maximale termijn of leeftijdsbeperking kan dan weer nieuwe instroom te garanderen. Zo blijven de meeste jongeren bij [JEF](#) zich engageren tot 16 jaar en stromen dan automatisch uit op basis van hun leeftijd, waardoor er telkens ruimte vrijkomt voor nieuwe jongeren.

Welke timing je ook kiest, zorg dat je voldoende tijd neemt om tot gedragen be-

slissingen te komen en vermijd dat je deelnemers onder druk zet. Zo vertelt Hans Dewitte: “Al gauw bleek dat participatief programmeren niet iets is wat je er zomaar snel bijneemt.

“Al gauw bleek dat participatief programmeren niet iets is wat je er zomaar snel bijneemt”

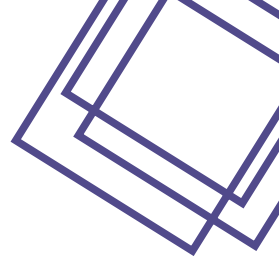
Ik dacht in het begin dat het een kort proces van twee maanden zou kunnen zijn. Maar eigenlijk is het een jaarwerking, want het vastleggen van de programmatie is maar één aspect. Het hele proces dat erbij komt, is waar het echt over gaat: samen praten over muziek, op prospectie gaan, promotiecampagnes opzetten, nadenken over de omkadering... Te snel tot een programmatie willen komen, is niet fair. Mensen die op een professionele manier bezig zijn met programmeren, zijn daar ook een heel jaar mee bezig. Waarom zouden we dan verlangen dat onze deelnemers dat veel sneller doen?”

DE WERKVORMEN

Procesbegeleiders zetten diverse werkvormen in om in groep tot een cultureel programma te komen. Door te visualiseren, in

kleine groepjes te werken of deelnemers uit te nodigen om aantekeningen te maken in een persoonlijk notitieboekje, kan je verschillende vormen van betrokkenheid stimuleren. Bij [kleinVerhaal](#) werkten ze met een gezamenlijk samengestelde catalogus, waar ze vervolgens in groep doorheen gingen met een werkvorm die ook bij [ENTER Festival BXL](#) werd toegepast. Hans Dewitte: “Wat je interesseert, geef je een groene bol, wat je niet wil een rode bol en waarover je twijfelt een oranje bol. Om dat te kunnen doen, hadden we de teksten vooraf toegankelijker gemaakt. Vaak zijn omschrijvingen van producties gericht op mensen die reeds volop intekenen op het culturele aanbod en de taal, codes van dat wereldje kennen. Een deel van de producties in de catalogus viel automatisch af omdat we er een onvoldoende concreet beeld van kregen. Daarna discussieerden we tot we een selectie hadden gemaakt. Uiteraard moet die selectie ook afgestemd worden met het vooropgestelde budget.”

Amina Saâdi van Globe Aroma vertelt dat ze al verschillende werkvormen heeft uitgetoetst en dat het een constante zoektocht blijft. Dat hoeft geen probleem te zijn, want voor de programmatiegroep van [Art for All](#) betekent dat ook dat er voldoende afwisse-

ling is. Amina: “Soms leggen we brochures, smartphones en laptops op tafel en bladert iedereen daar individueel door. Het nadeel daarvan is dat deelnemers meer terugplooiën op wat ze al kennen. Ik vind het belangrijk dat de deelnemers hun eigen keuzestijl ontwikkelen, maar even goed nieuwe dingen blijven ontdekken. Door corona is de nadruk minder op brochures komen liggen en meer op dialoog. Zo heb ik eens twee uur input gegeven aan de hand van video-beelden. We werken ook vaak samen met organisaties om een bepaalde focus te leggen, zoals met KunstenfestivaldesArts. Dan bekijken we samen die ene brochure. Het is leuk als iedereen dezelfde informatie krijgt en op die manier in discussie kan gaan.”

GROEPSDYNAMIEK

In de meeste gevallen is participatief programmeren een groepsgebeuren en is respect voor elkaar en de groepsdynamiek dan ook een belangrijk werkprincipe.

“Investeren in een goede sfeer, dynamiek en vertrouwen in je groep is altijd een goed idee.”

Organiseer eens een etentje of een leuke uitstap. Het moeten niet altijd serieuze

vergaderingen zijn. Persoonlijke ontmoetingen met deelnemers kunnen belangrijk zijn om aan vertrouwen te bouwen, zeker wanneer fysieke bijeenkomsten in groep tijdelijk niet mogelijk zijn. Sta af en toe eens stil bij de gang van zaken, met een check-in en check-out bij elke bijeenkomst of een tussentijds evaluatiemoment.

DE KENNISKLOOF

Mind the gap! Wanneer je participatief gaat programmeren, moet je waakzaam zijn voor **ongelijkheid en verschillende snelheden** op vlak van kennis, perspectief, ervaring en verloning. Er zijn heel wat kloven die je moet overbruggen: tussen jezelf en de ander, tussen burgers en deskundigen, tussen burgers onderling, tussen betaalde werkrachten en vrijwilligers, tussen verschillende generaties, netwerken en leefwerelden. Dat maakt van participatief programmeren best een spannend proces.

Zo vertelde Christel Dusoleil van 30CC: “Programmatoren kunnen bogen op een jarenlange ervaring en hebben een stevige expertise opgebouwd binnen de disciplines die ze volgen. Expertise en ervaring die de deelnemers niet meteen kunnen bijbenen. Door te werken met een actueel thema waarrond het programma wordt opgebouwd, krijgt het onderlinge gesprek tussen

curatoren en programmatoren een inhoudelijk karakter en creëer je een gelijkwaardige positie voor alle deelnemers. Daarbij nemen we de tijd om veel voorstellingen te zien, zodat de kennis van de sector kan groeien.”

Bij [JEF](#) worden de jongeren in contact gebracht met professionele filmmakers en programmatoren en leren gaandeweg wat een goede film is en hoe je een programma opstelt. Karo Guetens: “Ik ben bij elke bijeenkomst aanwezig, maar houd me wat afzijdig. Ik zorg wel voor een bepaalde structuur en veiligheid, maar de jongeren leren in de eerste plaats van elkaar en worden uitgedaagd door professionals. We starten met het bespreken van films die makkelijk toegankelijk zijn. De twee jonge begeleiders introduceren gaandeweg vaktermen zoals een programmator of publiekswerking. Het gaat echt om samen onderzoeken en leren hoe ze een goede programmatie kunnen maken. De expertise komt zo uit de groep zelf, van binnenuit.”

Het erkennen van ongelijkheden is een eerste stap. Vermijd daarbij dat je gaat oordelen. Gelijkwaardigheid is een belangrijk uitgangspunt in een proces van co-programmeren. Burgers en cultuurprofessionals hebben ondanks grote verschillen in

kennis en ervaring een gelijkwaardige positie. De ene is niet beter dan de andere of heeft niet meer te zeggen dan de andere. Om dat te realiseren, is een sterke visie, waakzaamheid en openheid nodig. Alle partijen in een participatief proces worden uitgedaagd om zichzelf in vraag te stellen en open te stellen om te verbinden met de ander. Voor cultuurhuizen betekent dit dat ze hun eigen kwetsbaarheid erkennen. Durf je organisatie te (laten) bevragen op blinde vlekken en werk samen met andere organisaties die complementair kunnen werken.

Een belangrijk onderdeel van de procesbegeleiding bij participatief programmeren is dat er voldoende tijd en ruimte gemaakt wordt voor experiment en expertisedeling. Dat werk is nooit af en je kan vanalles uitproberen om de kloof in kennis en expertise te overbruggen, zoals samen op prospectie gaan, kunstenaars, dramaturgen of theater-spreiders s uitnodigen, ontmoetingen en uitwisseling organiseren of nagesprekken organiseren tussen curatoren, publiek en kunstenaars.

“Belangrijk is dat het participatief proces een plaats is waar blijvend geëxperimenteerd en geleerd kan worden én dat deelnemers vertrouwen en gelijkwaardigheid voelen.”

Karo Guetens van JEF: “Je neemt eigenlijk de hele tijd kleine stapjes, kijkt wat er anders kan, met vallen en opstaan. Mensen falen niet graag, maar je gaat nooit weten of iets werkt als je het niet probeert.” Belangrijk is ook dat het leren van elkaar in twee richtingen gaat. Vrijwilligers leren niet enkel van professionals. Burgers leren niet enkel van deskundigen, ook omgekeerd wordt volop geleerd!

Amina Saädi van Globe Aroma: “Feedbackmomenten zijn heel belangrijk om op adem te komen en terug te kijken naar wat we hebben gedaan. Daar betrek ik graag programmatoren van kunstenhuizen bij, want die kunnen veel hebben aan onze gesprekken. De [Art for All](#) community heeft op vele zaken een interessante kijk. Ik vind het

belangrijk dat programmatoren, curatoren en publiekswerkers hun blik open houden. Onze community is niet louter publiek maar heeft een waardevolle stem en feedback die nog veel meer gehoord kan worden.”

DE CURATOREN 30CC

foto: curatoren buurt en celliste Damla Bulut(c)PILOOOT

DE PANDEMIE

De pandemie die sinds maart 2020 twee jaar over de wereld raasde, heeft natuurlijk ook een rem gezet op het Curatorenprogramma. De ontwikkeling werd vertraagd, misschien, maar is nooit stopgezet. We werkten in alle omstandigheden door, zo goed en zo kwaad als het kon, om met elkaar verbonden te blijven en om het werkritme enigszins te bewaren. We organiseerden vergaderingen in duo of trio, in de Kruidtuin of een park, studenten en jongeren vergaderden via zoom of teams – soms met frisse tegenzin. We keken allemaal naar voorstellingen op het scherm of gingen – in de periodes dat het kon – toch naar een theater met mondmasker en enkele stoeltjes van elkaar verwijderd. Maar de goesting om verder te doen bleef intact.

We zijn blijven onderzoeken hoe we in dialoog met ons publiek een nieuwe draai aan het programma konden geven. Zoals velen misten we het gevoel van samen in één ruimte naar het wonderlijke gebeuren op een scène te kijken, en bleven onze inspanningen vaak theoretische oefeningen die we niet in de praktijk konden brengen. Niettemin hebben we heel wat geleerd en bouwen we verder aan een grotere verbondenheid tussen ons huis en de diversiteit aan Leuvenaars die onze stad herbergt.

HET JAAR NUL - 2018-2019

Het Curatorenprogramma Buurtwerkingen werd voor het eerst gelanceerd in november 2018. 30CC gaf de kans aan studenten Culturele Studies van KU Leuven om het project op te starten en uit te werken. Ze kregen de – niet geringe - opdracht om met bezoekers van de Buurtcentra Leuven een programma samen te stellen voor 30CC.

Ze namen tijd om mensen te leren kennen en spraken hen persoonlijk aan met de uitnodiging mee te werken aan het project en lieten een folder achter met de informatie. Ze vonden 10 mensen bereid om deel te nemen. De start van het project was een rondleiding voor en achter de schermen in de Schouwburg. Zorgvuldig geplande en goed voorbereide workshops gaven de deelnemers zicht op de aard van voorstellingen die ze graag wilden zien op de Leuvense podia: "niet te ingewikkeld, niet saai, nostalgie, humor, veilig gevoel, welkom voelen, het samenhorigheidsgevoel, theater doet je reizen". Met deze input werken ze verder om concrete artiesten of voorstellingen te selecteren. Hun keuze viel op Johnny Voners die in februari 2020 zijn programma Voners zingt Aznavour zou brengen. De geliefde acteur/zanger is vòòr zijn optreden helaas overleden.

Na het eerste jaar werd een dossier ingediend bij het Cera Impulsfonds. We zouden ons 3 jaar engageren om kwetsbare mensen, jongeren en ouderen, mee te laten beslissen over wat ze op de Leuvense podia wilden laten zien. Een ambitieus plan waar we op vier jaar tijd grote stappen gezet hebben en veel geleerd hebben over de methodiek, de interne dynamiek in ons cultuurcentrum, de samenwerking met partners,...

Ondertussen werden twee trajecten vier trajecten: we breiden het idee uit naar studenten en leerlingen middelbare school. In de overtuiging dat ook deze laatste 2 doelgroepen baat hebben bij onderdompeling in de culturele wereld. In 2022 hebben we dus vier deelprogramma's die ondertussen ingekanteld zijn in de structurele werking van 30CC.

VIER DEELPROGRAMMA'S

Het Curatorenprogramma van 30CC bestaat uit 4 deelprogramma's die elk vanuit het perspectief van een doelgroep zijn opgebouwd in samenwerking met partnerorganisaties. De programma's hebben elk een eigen insteek en finaliteit. Zo werken de jonge curatoren van KU Leuven en TRILL één jaar samen en gaan dan hun eigen weg. De Curatoren Buurtwerkingen vorm een groep die betrokken zijn vanaf het begin

en na 3 jaar werken zeer hecht is geworden. Omwille van hun eigen dynamiek ontwikkelen deze programma's zich onafhankelijk van elkaar. In de toekomst maken we kleine oversteken naar elkaars programma's en onderzoeken op welke manier die uitwisseling inspirerend kan zijn.

JONGEREN +15, VAAK NIEUWKOMERS IN DE STAD: INDIVIDUELE CURATOREN GEVEN EEN EIGEN AVOND VORM DOOR NIEUWE TALENTEN UIT TE NODIGEN

Het curatorenprogramma geeft jongeren met artistieke ambities de kans om hun eigen ruimte te veroveren op het podium en in de stad. Ze laten een nieuwe generatie acteer- en regietalent zien, die hun eigen verhalen in hun eigen vormtaal ontwikkelen. Urban lifestyle en culturele diversiteit zijn de insteek voor hun selectie. Maar sowieso laten ze zich niet in hokjes duwen en dat merk je aan hun eigenzinnige aanpak. De curatoren worden begeleid door een medewerker van TRILL.

Partner: TRILL (voormalig Urban Woorden), een organisatie die jongeren ondersteunt die hun eigen artistieke talenten willen ontdekken. Slam poetry, dj's, muzikanten, hip hop dansers...

VRIJWILLIGERS/BEZOEKERS VAN LEUVENSE BASISWERKINGEN: mee aan de knoppen zitten van een organisatie door een deel van het programma samen te stellen en zo hun stem laten horen

Via het curatorenprogramma kunnen vrijwilligers en bezoekers van de buurtwerkingen hun stempel drukken op het programma van 30CC en zo hun stem laten horen binnen de organisatie, maar ook in de stad. De deelnemers worden in dit project begeleid door een publiekswerker van 30CC

Partners: Buurtcentra Leuven en de basiswerkingen 't Lampeke, De Ruimtevaart

STUDENTEN: een eerste professionele ervaring

Het curatorenprogramma laat studenten Culturele Studies kennis maken met een professionele werkomgeving. Hun opdracht is simpel: stel je eigen programma samen! Ze krijgen veel autonomie en worden vanop de zijlijn begeleid en gecoacht door de programmator theater van 30CC.

Partner: KU Leuven/UCLL – Culturele Studies

LEERLINGEN MIDDELBARE SCHOOL: intensief contact met kunst op school

Het curatorenprogramma laat leerlingen van heel dichtbij kennismaken met kunst. Samen met hen wordt een kunstenaar gezocht die voor een bepaalde periode resideert op school en er werkt. In een voortraject krijgen leerlingen de gelegenheid om voorstellingen te zien die voor hen concreet maken welke kunstenaar hen aanspreekt. In 2022 ging dit traject van start met een spannende circusvoorstelling op de speelplaats.

Partners: MIJNLeuven (procesbegeleiding van de leerlingen), Miniemeninstituut en Paridaensinstituut (leerlingen en leraren van het zesde jaar). De verantwoordelijke voor de scholenwerking van 30CC coördineerde het project.

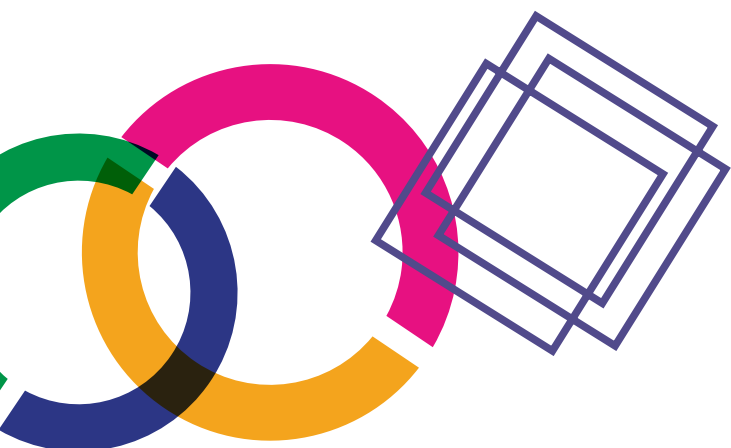
PARTNEROVERLEG

Voor de ontwikkeling van het Curatorenprogramma is samenwerking met partners cruciaal.

Sinds 2021 organiseerden we op regelmatige basis een partneroverleg: de programmatoren van 30CC, de coördinatoren van de basiswerkingen en van TRILL werden op dit overleg uitgenodigd. An Van den Bergh (Demos) begeleidde de gesprekken. De aanleiding van dit overleg was het verlangen van alle betrokken partners dat het Curatorenprogramma geen eenmalig project mocht zijn dat na 3 jaar zou aflopen, maar een aanzet tot een structurele manier van samenwerken.

We besteedden tijd aan een uitgebreide kennismaking en legden een gedeeld kader vast waarbinnen het Curatorenprogramma zich kan ontwikkelen (zie Handvest met tien intenties).

Op niveau van het project houden de partners ons bij de les: ze volgen de deelnemers nauwgezet op en informeren via informele gesprekken met hen over de gang van zaken. Bij incidenten of persoonlijke moeilijkheden treden ze op als bemiddelaars.

**HANDVEST MET
TIEN INTENTIES**

HANDVEST MET TIEN INTENTIES

EEN We geven burgers **mede zeggenschap** over de programmatie van het cultuurcentrum zodat er nieuwe perspectieven en andere stemmen in doorklinken.

TWEE We **verbinden** mensen **via kunst** en begeleiden hun gesprek, met extra aandacht voor burgers die weinig of geen kansen krijgen om hun stem te laten horen.

DRIE We werken samen vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid voor proces en resultaat. De **samenwerking** is duurzaam, gelijkwaardig en wederkerig.

VIJF We creëren **een veilige plek** voor iedereen die meewerkt, met ruimte en waardering voor ieders inbreng. We voeren gesprekken vanuit een luisterende, open en respectvolle houding en doorbreken vooroordelen en clichébeelden.

VIJF Vanuit de eigen veilige plek bouwen we **bruggen naar buiten**: naar andere groepen en perspectieven, naar de kunstenaars, naar het publiek, naar de stad. En dit met respect voor ieders ritme en grenzen.

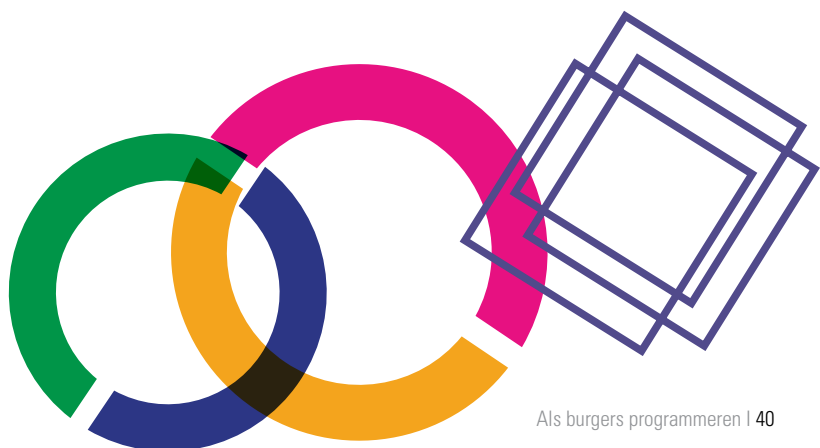
ZES We werken in een sfeer van vertrouwen, engagement en vrijgevigheid. We delen ervaringen, ideeën en inzichten en **leren van elkaar**.

ZEVEN We scheppen voor alle betrokkenen een **helder kader**, met mogelijkheden en grenzen. Binnen dit kader stimuleren we de input van iedere deelnemer.

ACHT We bieden kunstenaars een **professionele omkadering** en een correcte verloning. We zorgen ervoor dat hun producties op de beste manier getoond worden en de nodige zichtbaarheid krijgen.

NEGEN We bouwen een **persoonlijke band met het publiek** op zodat toeschouwers makkelijker aansluiting vinden bij het artistieke aanbod.

TIEN We willen het kunstenveld verrijken, de **maatschappelijke betekenis** van de kunsten verhogen en bijdragen aan een gemeenschap van empathische en bewuste burgers.

INTERVIEW MET CHRISTEL DUSOLEIL, MEDEWERKER PARTICIPATIE 30CC EN COÖRDINATOR VAN HET CURATORENPROGRAMMA

Het publiek vragen om een programma op te stellen is ambitieus te noemen. Hoe introduceer je hen in de wereld van de podiumkunsten?

De deelnemers aan de vier deelprogramma's hebben vooral één ding gemeen en dat is hun interesse of passie voor kunst en cultuur. Ze zijn actief bij de Factorij, een teken- en schilderatelier, acteren bij Cie Tartaren of een amateurgezelschap, spelen muziek of hebben al heel wat voorstellingen of concerten op de teller staan. Ze kennen het culturele veld maar zijn benieuwd naar meer, en willen vooral een actievere rol opnemen binnen het professionele veld of die rol tenminste verder onderzoeken. Deze nieuwsgierige ingesteldheid is een uitstekende startpositie voor het traject.

EDELHART MOENS: *“Ik werk al een lange tijd voor deze school. Nog nooit heb ik meegemaakt dat 400 leerlingen stil zijn op de speelplaats! Ik heb met verbazing staan kijken. Voor mij was deze voorstelling van Tea Time Company een schot in de roos!”*

Om als curator te kunnen werken, heb je inderdaad kennis en inzicht nodig in dat culturele veld. In alle groepen werd sterk ingezet op prospectie: eropuit trekken om het aanbod te leren kennen. De bemiddelaars nemen de Curatoren mee naar voorstellingen in 30CC zelf, maar evengoed naar de andere cultuurhuizen of festivals. Als bemiddelaar probeer je hen warm te maken voor voorstellingen, concerten die ze niet kennen of waar ze vanuit zichzelf misschien niet naartoe zouden gaan. Zo hebben de curatoren van de buurtwerkingen verschillende voorstellingen gezien op het festival “In de maak” waar nieuwe makers hun prille werk toonden. Ter voorbereiding organiseerden we een gesprek met enkele van de makers om zicht te krijgen op het initiatief.

Je doet dus suggesties en het is aan de curatoren om uiteindelijk de keuze te bepalen. Het was daarbij ook geen must om met de hele groep tegelijk te gaan. Om het aanbod verder te verkennen nodigden we ook theaterbureaus uit om te vertellen over de gezelschappen en makers die ze vertegenwoordigen. De curatoren waren ook te gast op de jaarlijkse “programmatorendag” waar de Leuvense organisaties hun aanbod presenteren aan.

YVES: "Mogen deelnemen aan de programmatorendag was voor mij een revelatie. Ik voelde me deel van een professionele groep mensen, die erg sympathiek waren, en waar ik op gelijke voet mee kon praten over het samenstellen van een programma."

BURGA: "De voorstelling die me het meest geraakt heeft is Liefhebben van Laura van Dolron in de Studio in Antwerpen. Dat heeft me echt een waw-gevoel gegeven. Ik kan dat moeilijk onder woorden brengen, maar ze heeft me op een bepaalde manier "vervuld" met wat ze vertelde en hoe ze het bracht. Ze heeft echt bij mij een extra laagje toegevoegd over het verstaan van liefde."

Naast de kennismaking met het aanbod geef je de Curatoren zicht op de culturele wereld en hoe die in elkaar zit. Hoe komt een programma tot stand? Hoe werkt een programmator? Welke inhoudelijke criteria hanteert die bij de keuze? Wat zijn praktische kaders waar die rekening mee houdt? Wat is de timing? Je organiseert gesprekken met acteurs, regisseurs, dramaturgen, .. en geeft inzicht in hoe een voorstelling tot stand komt.

Alles te zamen zou je dit in feite een stevige opleiding kunnen noemen die niet alleen theoretisch is, maar ook hands on: leren door te doen, te kijken, te luisteren, te praten met elkaar. We spelen met het idee om een Cu-

ratoren Academie op te richten, met een programma van gesprekken, masterclasses, lezingen... waar alle curatoren van alle deelgroepen samen op worden uitgenodigd.

"We spelen met het idee om een Curatoren Academie op te richten, met een programma van gesprekken, masterclasses, lezingen, ... waar alle curatoren van alle deelgroepen samen op worden uitgenodigd."

Dit zouden fijne momenten kunnen zijn van uitwisseling en dialoog. Een bedenking die ook één van de curatoren maakt (Mehdi) is dat je een groot engagement vraagt op vlak van tijdsbesteding. Dit betekent goed plannen op voorhand en het programma zo inrichten dat af en toe afwezig zijn niet betekent dat je niet meer kan meedoen.

BURGA: "ik vond het gesprek met Els Theunis erg interessant. Als dramaturge van het Nieuwstedelijk legde ze uit hoe ze op haar manier de taak van dramaturg invult. Het was leerrijk om achter de magie van het theater te kunnen kijken."

DOKE: *“Ik speel zelf al enkele jaren theater bij Cie Tartaren en had voor mezelf een redelijk duidelijk idee van wat ik interessant (en geen interessant) theater vind. Als curator word ik uitgedaagd om naar voorstellingen te kijken waar ik normaalgesproken niet naartoe zou gaan. En (tot nu toe) ben ik telkens enthousiast thuis gekomen. Hierdoor ben ik meer in staat om mijn vooroordelen los te laten en mijn eigen denkbeelden te overstijgen.”*

MARIJKE: *“Ik vind het heel fijn om nieuwe dingen te mogen ontdekken. In het eerste jaar vergaderden we telkens op een andere plek in Leuven. We zijn in M Leuven geweest, in de raadszaal van het stadhuis, op het dak van OPEK. Het was voor mij altijd verrassend om een keer deze plekken binnen te kunnen gaan, en er niet alleen voorbij te lopen.”*

MEHDI: *“Als niet-professionele theaterliefhebber moet je best veel tijd engageren in het project. Naast de vergaderingen is er veel lees- en opzoekwerk – op die manier probeer je grip te krijgen op het aanbod, dat zeer uitgebreid is. Zelf vind ik dat interessant en ik heb al veel geleerd. Mijn enige bedenking zou zijn: we moeten opletten dat we alle deelnemers van de groep hierin mee hebben.”*

Waarom hanteer je de term “curator”? Wat is het verschil tussen een programmator en een curator?

Een programmator specialiseert zich in een bepaalde discipline en wordt een expert die vooral kwaliteit als selectie criterium hanteert. De programmator zoekt naar een zeker evenwicht in de programmatie en probeert een zo groot mogelijk publiek te bereiken.

Een curator definiëren we als iemand die een selectie maakt van voorstellingen, concerten, performances, ... en die deze selectie presenteert als een betekenisvol geheel.

Elke groep curatoren is op zoek gegaan naar een relevant thema dat als rode draad door hun programma loopt. Het praten over en zoeken naar een onderwerp is een mooie manier om elkaar beter te leren kennen en om het samenwerken op een inhoudelijke manier op te starten. Het is ook een manier om het Curatorenprogramma een stem te geven: “Dit is een onderwerp dat ons na aan het hart ligt en waar we het met jullie, toeschouwers, willen over hebben!” In 21-22 werkten de curatoren Buurtwerkingen rond “Vrijheid”. Dit thema vonden we

in heel uiteenlopende voorstellingen terug, van Madame Bovary (KVS) tot de aanstekelijke jongerenvoorstelling followfollow (fABU-LEUS). De studenten kozen voor "Keeping up Appearances". We hebben bij de voorstellingen die konden doorgaan ook nagesprekken gevoerd met de acteurs, dansers, regisseurs. Soms in kleine kring, soms met het hele publiek erbij.

MONIQUE: *"Ik ben eerder verlegen en voor mij helpen de bijeenkomsten om meer zelfvertrouwen te krijgen. Tijdens een workshop met Wim Oris ter voorbereiding van een korte film die we maakten kreeg ik veel complimenten van de groep over hoe goed ik iets uitlegde en gedaan had. Dat deed me zoveel deugd. Het was overweldigend voor mij!"*

Het is zeker de ambitie om in de komende jaren meer in de diepte te werken met deze inhoud: er sterker rond communiceren en op de avonden zelf ook gesprekken te voeren met spelers en publiek om het samen te hebben over wat ons na aan het hart ligt. Voor mij gaat dit over het politieke karakter

van het project waarbij je de stad betreft bij je project en mensen aanspoort om naar aanleiding van de voorstelling - ideeën te delen, van mening te kunnen verschillen en daarna samen een glas te drinken.

Over het belang van de politieke betekenis van participatieve trajecten zegt Pascal Gielen het volgende: "(...) *Deze praktijken blijven vaak "participatie binnen een imaginaire ruimte" Het gaat er in een inclusieve samenleving echter om dat eenieder de reële leefomgeving mee kan vormgeven. En kunst en kunstenaars kunnen daarbij een belangrijke rol vervullen.....Zonder politiek is culturele democratie niet meer dan een zoethouder waarin iedereen zijn stem mag laten horen en zijn eigen ding mag doen zolang die activiteiten maar plaatsvinden in de 'neutrale' ruimte van de fictie. Culturele expressie werkt dan als een ventiel om stoom af te blazen, maar houdt reële ongelijkheid in stand. Kortom, een culturele democratie zal altijd zwak zijn als die niet gekoppeld wordt aan een politieke democratie. Emanciperend werkt zo'n a-politieke culturele democratie al zeker niet. Integendeel, ze is de perfecte dienstmaagd van de maatschappelijke status quo.*" (www.lkca.nl - Hanne Otte en Pascal Gielen)

Werken met een thema is ook een interessant selectie criterium. Het aanbod is van

een overweldigende hoeveelheid. Het gesprek over “wat gaan we nu kiezen” gaat in eerste instantie over de inhoud van de voorstellingen die in aanmerking komen.

JOSÉE: *“Voor mij zijn de voorstellingen die we zien momenten van “bezinnen”. We keken samen met enkele curatoren naar de film “Madame Bovary” (KVS). Hoewel het verhaal 100 jaar oud is, was het heel herkenbaar voor mij. Het deed me nadenken. Het was fijn om er samen met de groep over te spreken. Ik voelde me minder eenzaam en het hielp me om me terug verbonden te voelen.”*

Als er een shortlist is samengesteld, wordt die aan de programmatoren voorgelegd. Zij geven hun kwalitatief oordeel, dat de curatoren al dan niet naast zich neerleggen. Of ze vertellen over hun ervaringen met de gekozen gezelschappen. De programmatoren voorzien de budgetten en bekijken mee welke speelplek is aangewezen en regelen verder de contracten met de gezelschap-

pen. Er zijn weinig of geen op voorhand vastgelegde grenzen, en dus een grote vrijheid van handelen.

CELINE: *“Wij dachten na over een programma dat andere studenten zou aanspreken. We kozen voor “keet schoppen” als rode draad door ons programma! Met een verrassende selectie van voorstellingen willen we tonen dat kunst fun kan zijn. We kozen voor een danstheaterfeest, virtual reality of immersieve voorstellingen!”*

Wat is de motivatie van het Curatorenprogramma voor 30CC?

Het cultuurcentrum is een goed draaiende organisatie met meer dan 300 activiteiten per jaar. We hebben een heel uitgebreid en divers aanbod dat een groot publiek kan aanspreken. Toch zijn we er ons van bewust dat onze programmatoren met een bepaalde bril naar het aanbod kijken en daardoor misschien minder gevoelig zijn voor bepaalde ensembles/gezelschappen of bepaalde inhouden. Met het Curatorenprogramma willen we burgers de kans geven om ons te

wijzen op die hiaten in het aanbod. Jongeren presenteren ons bijvoorbeeld nieuwe talenten die de officiële circuits nog niet bereikt hebben. Zo ontdek je soms interessante mensen die later ook doorbreken, en spelen op de grotere podia. Adja Fassa hebben we via de jongeren van TRILL leren kennen en we nodigden haar uit als focusartiest van 30CC (seizoen 22-23). Dit betekent dat we haar gedurende een heel seizoen zien opduiken op onze podia, tijdens gesprekken of op onze sociale media.

De Podiumkunstensite wordt een nieuwe plek in Leuven voor ontmoeting en cultuur aan de Brusselsestraat waar we uitdrukkelijk een open huis van willen maken. Met het oog op de ontwikkeling ervan onderzoeken we al enkele jaren hoe we kunnen vervellen naar een nieuwe organisatie waar het publiek echt deel van wordt: meer betrokkenheid, eigenaarschap, verantwoordelijkheid. Het vergt een heel andere manier van kijken en denken over wat een cultuurcentrum zou kunnen zijn. We zijn al volop bezig om "cirkels" samen te stellen van mensen die -vanuit bepaalde disciplines- ons programma zullen maken. Het Curatorenprogramma is als het ware een vooronderzoek van deze manier van werken.

De curatoren van TRILL creëren hun eigen avonden waarbij ze artiesten uitnodigen om hun materiaal te tonen en ook de curatoren Buurtwerkingen hebben met "het Rijk der Vrijheid?" een eigen avond samengesteld. Je krijgt een aanbod bovenop het aanbod. Hoe staat 30CC hier tegenover?

MARGOT TIMMERMANS, BEGELEIDER JONGEREN TRILL: *"Ik vind het belangrijk om het programmeren te koppelen aan de creatieve talenten van de jongeren. Programmeren binnen het vooropgestelde kader van het cultuurcentrum is één optie, een andere mogelijkheid zou zijn om hun eigen ritme te bepalen en eigen content te laten zien."*

Tijdens de verschillende parcours is het opgevallen dat een stem geven aan mensen zeer belangrijk is in alle trajecten. Je kan dat doen door hen te laten kiezen uit het "reguliere" aanbod, maar je kan dat ook doen door hen zelf het podium te laten innemen. Het is natuurlijk niet meteen de bedoeling dat we nieuwe gezelschappen gaan opzetten! Maar we merken wel dat we ook pistes moeten bekijken waarbij we hybride vormen zoeken om mensen een stem en een plek te geven, ook op het podium.

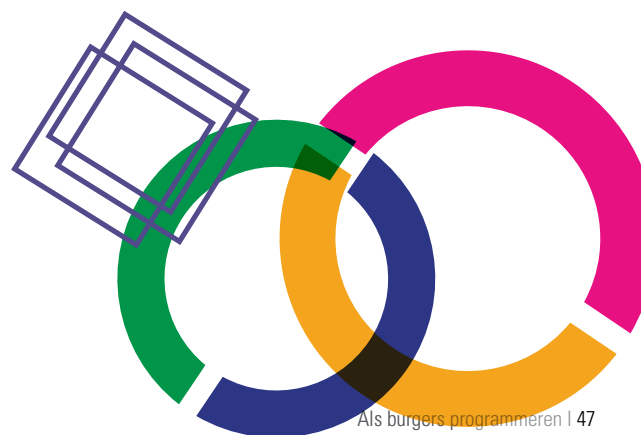
Het programma van de jonge curatoren van TRILL was oorspronkelijk een tweesporen-traject. Onder noemer TOP werd enerzijds een eigen programmerie samengesteld, anderzijds werd een eigen voorstelling gepresenteerd. Jongeren kregen zo inzicht in regisseren, acteren, scenografie en dramaturgie. Uiteindelijk is ervoor gekozen om in te zetten op jonge curatoren die elk individueel een eigen avond samenstellen, waarbij ze binnen een eigen netwerk jonge kunstenaars/performers naar voor schuiven om hun eerste stappen op het podium te zetten. Onder de noemer UNCUT, werken deze jonge curatoren ook rond een onderwerp bvb "Roots/movement", of "the power of black women". Op het einde van de avond is er een open mic en wordt het aanwezige publiek uitgenodigd mee te doen.

Ze creëren hun eigen voorwaarden en setting, los van de gebaande paden. En bepalen hun eigen ritme en context. Ze willen zich niet per sé inpassen in een grote structuur die 30CC is, maar willen hun eigen voorwaarden bepalen. Dat vergt een grote flexibiliteit van mensen binnen 30CC vooral omwille van de last minute vragen die niet altijd vlot kunnen ingewilligd worden. We proberen hier een mouw aan te passen door meer "witruimte" te laten.

KHALDA EL JACK:

"Als je mensen de kans geeft om een eigen artistieke avond samen te stellen dan geeft je dat toegang tot een netwerk dat je anders zeer moeilijk zal kunnen bereiken."

Ook de curatoren Buurtwerkingen stelden inderdaad een eigen avond samen: ze diepten het thema "vrijheid" uit, schreven eigen teksten, nodigden muzikanten uit en vroegen Tinneke Beeckman om vanuit haar expertise commentaar te geven op wat ze hoorde. Ze maakten samen een korte film met getuigenissen van Leuvenaars over hún persoonlijke betekenis van "vrijheid". Het was verrassend om te ontdekken dat er heel wat gelijkenissen waren met de UNCUT-avonden van de jongeren. Ze kregen de kans om zichzelf uit te drukken en op een podium te vertellen wat hen beroert. We onderzoeken of we in de volgende seizoenen kunnen toewerken naar één slotavond waar de verschillende curatorengroepen rond samenwerken!

Wat is de meerwaarde van het werken met 'doelgroepen'?

Iedere groep heeft een eigen tempo en eigen interesses. En zoals dat gaat, je vertoeft graag in het gezelschap van je eigen peers. Voor de studenten en de jongeren geldt ook dat de samenwerking eerder vluchtig is, ze blijven maximum een jaar als curator aan de slag en gaan daarna weer hun eigen weg. Bij de vrijwilligers uit de buurtwerkingen werd de groep heel hecht en bleef een vaste kern van een 6-tal mensen drie jaar meedraaien.

Zij kregen de smaak van het cureren echt te pakken en blijven nieuwsgierig naar wat er nog te zien en te leren valt. Ze introduceren zelf nieuwe mensen zodat we aan het begin van een seizoen met een groep van 10 à 12 deelnemers starten.

Een doelgroepenwerking laat toe om een veilige plek te creëren waar mensen zichzelf kunnen zijn en makkelijker het woord durven nemen. De curatoren Buurtwerkingen dringen nu - na drie jaar werken - aan om ook de andere curatoren te ontmoeten, in de overtuiging dat die uitwisseling verrijkend zal zijn.

Het idee om met bepaalde groepen te werken lijkt zeker waardevol, maar bouw regelmatig "brugjes" om zo weer nieuwe inzichten en zienswijzen te leren kennen.

Heeft het Curatorenprogramma de werking van 30CC veranderd?

Veerle Van Schoelant, nu artistiek leider van 30CC, was de pionier "participatie & ontwikkeling" die - als theaterprogrammator - structureel tijd vrijmaakte om bestaande projecten te herdenken of nieuwe projecten te lanceren die tot doel hadden om Leuvense publiek en verenigingen nauwer te betrekken bij de werking en zo 30CC nog meer in het hart van de stad te plaatsen. Ze lanceerde onder meer Amateurama 2.0, waarbij een jaarlijks festival voor amateurgezelschappen omgevormd werd tot een meer structureel aanbod van masterclasses en samenwerkingen tussen professionals en amateurs; ze nodigde kunstenaars uit die aandacht voor participatieve praktijken en bood hen residenties aan, en ze ontwikkelde het eerste Curatorenproject in samenwerking met Buurtcentra Leuven en met TRILL (toen nog Urban Woorden).

BURGA: *“De voorstelling die me het meest geraakt heeft is Liefhebben van Laura van Dolron in de Studio in Antwerpen. Dat heeft me echt een waw-gevoel gegeven. Ik kan dat moeilijk onder woorden brengen, maar ze heeft me op een bepaalde manier “vervuld” met wat ze vertelde en hoe ze het bracht. Ze heeft echt bij mij een extra laagje toegevoegd over het verstaan van liefde.”*

Al deze projecten - ook het Curatorenproject - werden ingekanteld in de reguliere werking van het cultuurcentrum, zodat ze structureel deel gaan uitmaken van de werking..Dit is een belangrijke beweging die het hele team uitdaagt om, letterlijk en figuurlijk, om naast spreiding meer ideeën rond participatie uit te werken. Het verandert gaandeweg onze mindset .

Het Curatorenprogramma toont een mogelijk “hoe”, naast vele andere projecten die we ontwikkelen. Dat zijn zaadjes die geplant worden en die stilaan onze manier van kijken en handelen veranderen. Ze zullen helpen om de werking van onze orga-

nisatie aan te passen aan de veranderende tijd waarin gedeeld leiderschap, meer fluïde vormen van samenwerking en technologie een steeds grotere rol zullen spelen. Dat zijn processen die tijd en zorgvuldigheid vragen en tegen het snelle ritme van de reguliere werking ingaan. Maar de neuzen staan in dezelfde richting, iedereen zoekt binnen de eigen mogelijkheden en de eigen discipline hoe we die ambities concreet kunnen uitwerken en van onze organisatie een meer “doorlaatbare” organisatie kunnen maken.

Wat natuurlijk ook een rol speelt, is dat er ook systematisch budgetten en tijd vrijgemaakt worden om de projecten uit te werken: één VTE, technische ondersteuning en support op vlak van communicatie. Het zijn cruciale voorwaarden voor het welslagen dat ook hier de ruimte gecreëerd wordt.

ANNICK (PROGRAMMATOR KLASSIEKE MUIZIEK): *“Toen me gevraagd werd om rond het thema “verbondenheid” een selectie te maken uit het aanbod zag ik dat eigenlijk niet meteen zitten. Maar ik ben er toch mee aan de slag gegaan en vond interessante concerten. Het Curatorenprogramma doet je je eigen werk en je manier van kijken onder de loupe nemen”*

Per groep werken jullie met partners. Wat is hun rol ?

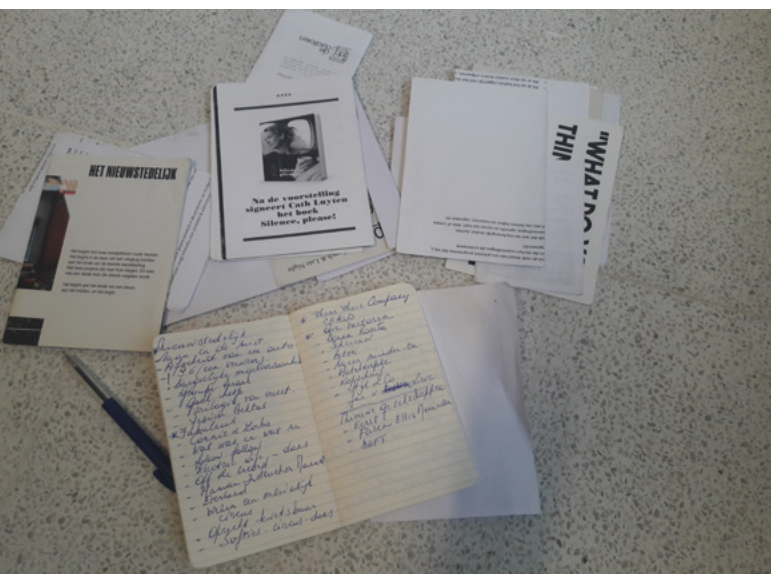
Buurtcentra Leuven en TRILL (voormalig Urban Woorden) werken al meerdere jaren met 30CC samen op projectmatige basis. Zo programmeerde 30CC voorstellingen in de buurtcentra zoals Coté Jardin voor families, of organiseerden ze samen Senioren Slam of gingen ze in zee met de Leuvense stadssopraan Noémie Schellens. We organiseren al enkele jaren samen de "Schouburg Dag", een feestnamiddag voor de vrijwilligers van de basiswerkingen, het Sinterklaasfeest of het project "Buurtfamilies" met gratis circusworkshops. Dit project wordt gefinancierd via de formule "Schenk een ticket", waar de theaterbezoeker een bedrag van 6€ kan toevoegen bij het kopen van een ticket.

Ook met TRILL is er al geruime tijd een samenwerking rond verschillende projecten : het Belgisch Kampioenschap Slam Poetry, Jazz 'n Words, en het genoemde TOP... We

reiken er uit naar kwetsbare maar creatieve jongeren die hun eigen verhaal op de podia willen zien en waar de insteek Urban Lifestyle en culturele diversiteit is.

YVES: *"ik neem al 3 jaar mijn schrijfje mee naar al de ontmoetingen. Het is mijn geheugen geworden waarin ik mijn indrukken opschrijf van voorstellingen, korte samenvattingen van wat ik gehoord en gezien heb."*

Het Curatorenprogramma is een manier om de samenwerking met de partners te verdiepen. Iedere partner brengt eigen expertise, referentiekader en ervaring in: voor 30CC is dat vooral de knowhow rond het culturele aanbod, TRILL en de buurtwerkingen zijn verbonden met hun publiek en weten best wat er leeft en hoe ermee om te gaan. De aanjager van het traject is 30CC. Maar de Leuvense buurtwerkingen, TRILL

het schriftje van Yves

zijn de sterke metgezellen, die hun schou-
ders onder dit traject zetten. Ook KU Leu-
ven en MIJNLeuven die sinds 2022 partner
werd van het programma, zijn niet weg te
denken bij het succes van de trajecten die
ze volgen.

De samenwerking toont ook aan dat we alle-
maal met een bepaalde 'sector'bril naar de
wereld kijken, dat we ander jargon gebrui-
ken, of dat we elkaars werking onvoldoende
goed kennen. Daar liggen misverstanden
op de loer, die makkelijk tot wantrouwen
kunnen leiden. Dan is het belangrijk om tel-
kens weer de dialoog gaande te houden.

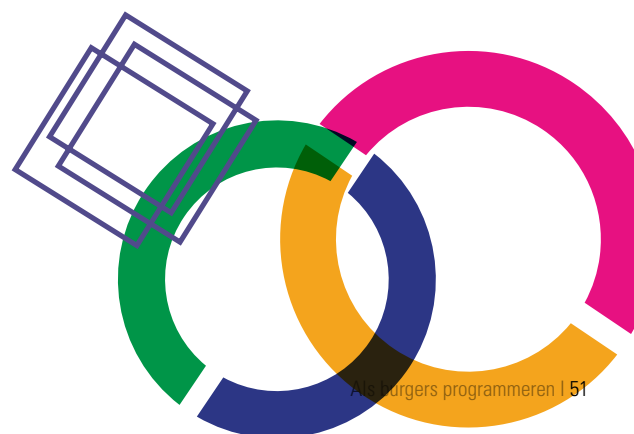
Veel heeft ook te maken met een chronisch
gebrek aan tijd bij alle partners: de ruimte
vinden om naast het dwingende ritme van
de dag met elkaar te spreken over kwesties
die de korte termijn overstijgen, blijft een
uitdaging. Een samenwerking vraagt zorg-
vuldigheid en aandacht, en daar moeten we
heel waakzaam voor blijven.

Op dit moment vullen 2 medewerkers één
voltijdse functie "participatie" in bij 30CC,
ikzelf en Lies Kortleven. Lies heeft een pro-
fessioneel verleden bij de Rode Antraciet.
Ze ontwikkelde cultuurprogramma's in de
gevangnissen van Leuven. Deze expertise
zal ze volop inzetten om de samenwerking
met partners verder uit te diepen.

Wat heb je geleerd?

Projecten als het Curatorenprogramma
goed uitwerken, met respect voor de be-
staande structuren en vooral met respect
voor alle betrokken mensen vraagt een
"ambachtelijke manier van werken" en dat
betekent: steeds beter worden in wat je
doet, tijd nemen, aandacht geven, respect
en liefde voor het kostbare materiaal waar-
mee je werkt, in dit geval mensen.

Ik geloof in de kracht van de schoonheid
en de troost die kunst kan bieden. Mensen
daar op alle mogelijke manieren toegang
toe geven is ronduit fantastisch. Voor mij
zijn generositeit en dienstbaarheid belang-
rijk in het werk dat ik doe. Gaandeweg leer
ik we niet zozeer moeten denken in termen
van schaarste, maar van overvloed, waarbij
je niet altijd weet wie geeft en wie neemt

BRONNEN EN BEDANKING

- Dossier ENTER Festival BXL - Kunst in Vele Handen (2018): <https://demos.be/kenniscentrum/dossier/dossier-enter-festival-bxl-kunstinvelehanden> [lees het artikel](#)
- Cultural Democracy in Practice (2020): <https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/CulturalDemocracyInPractice.pdf> CC Leopoldsburg met TROEP - [lees het artikel](#)
- Culturele democratie vraag om ander cultuurbeleid: <https://www.lkca.nl/opinie/culturele-democratie-vraagt-om-ander-cultuurbeleid/> CC het SPOOR met Tweeklank - [lees het artikel](#)
- Interview OPENDOEK met Nora Mahammed over participatief programmeren (2021): <https://www.opendoek.be/magazine/2021-nr-3-publiek/interview-met-nora-mahammed-co%C3%B6rdinator-het-theaterfestival?via=21386> Liers Cultuurcentrum met Kraakcollectief - [lees het artikel](#)

Een grote dank aan alle partners van het Cera impulstraject Curatorenprogramma en iedereen die heeft bijgedragen tot deze publicatie.

Deze publicatie kwam tot stand in het kader van het Cera Impulsprogramma Participatieve Kunstpraktijken, een initiatief van Cera en Demos.

Curatoren 2021-2022 Bezoekers van de buurtwerkingen: Burga, Doke, Maria, Marie-Josée, Marijke, Mehdi, Monique, Yves
Studenten KU Leuven: Celine, Eline, Giel, Judith
Curatoren TRILL: Adja, Khalda, Majd, Shan, Yasmina

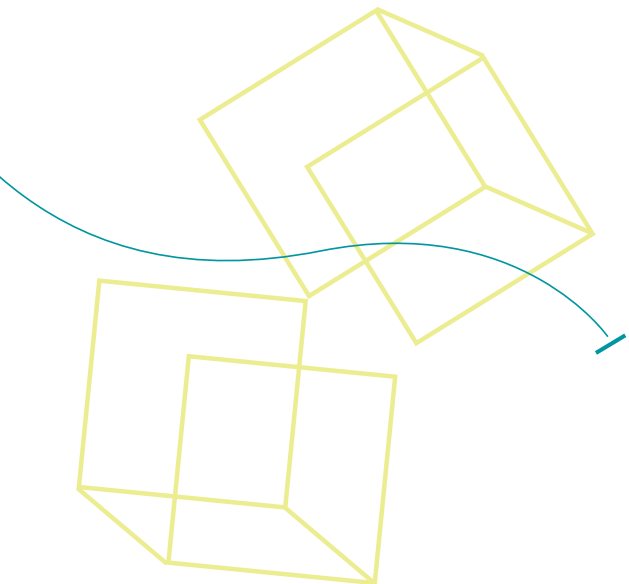
Voor het samenstellen van deze publicatie stelden we een lerend netwerk samen van organisaties die ook inzetten op participatief programmeren. We deden actief beroep op de concrete ervaringen en expertise van volgende praktijken:

JEF met JEF filmfestival - [lees het artikel](#)

Kunstencentrum BUDA - [lees het artikel](#)

kleinVerhaal met De Avonden - [lees het artikel](#)

Globe Aroma met Art for All -

Met zo'n 400.000 vennoten is Cera de grootste coöperatie van België. Cera brengt mensen, middelen en organisaties samen, bundelt krachten, neemt initiatieven en realiseert waardevolle projecten met een duidelijk doel: samen investeren in welvaart en welzijn. Cera investeert in kunst en cultuur, omdat deze bijdragen aan de ontwikkeling van onze samenleving. Cera gelooft hierbij in actieve participatie aan cultuur voor en door iedereen.

Voor Dēmos zijn participatieve kunstpraktijken een belangrijke hefboom om de cultuurparticipatie te vergroten van individuen en groepen die in onze samenleving onderbelicht of ondervertegenwoordigd zijn. Tegelijk dragen ze bij tot een meer divers en inclusief kunstenveld.

